

ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ VE AVRUPA BİRLİĞİ DEĞERLERİ

Yrd.Doç.Dr.Sait YILMAZ

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği pek çok açıdan iyi sorgulanmamış bir stratejik seçenek ve ülkemizin geleceğini bağladığı bir yol haritası olarak önümüzde durmaktadır. Böyle bir seçeneğin sadece ülkemiz adına getirip götürecekleri yanında, ülkemizin temel değerlerine, Cumhuriyetimizin kökenlerine, nihayet bu kökenlerin kaynağı olan Atatürkçü Düşünce Sistemi'ne uygunluğu da önemli bir inceleme alanını oluşturmaktadır. Ülkemizde özellikle post-modern düşünce kapsamında Avrupa Birliği düşüncesine doğrudan destek veren düşünür ve kurumlar, görüşlerini Atatürkçü çerçeveye oturtmak için, kısa yoldan Atatürk'ün gösterdiği çağdaşlaşma hedefine atıf yapmaktadır. Aynı çevreler Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye ne sağlayacağı konusu gündeme geldiğinde ise, gene kolaycı bir biçimde Türkiye'nin uluslararası sistemde hak ettiği yeri alması için demokrasi ve insan hakları konusundaki beklentileri dile getirmektedirler.

Çağdaşlaşma

Atatürk için “çağdaş uygarlık”, binlerce yıl süren gelişmeler sonunda, insan aklının, bilim ve teknolojinin katkısı ile ortaya çıkan ve bütün insanlığın eseri ve malı olan uygarlıktır¹. Atatürk'e göre, çağdaş uygarlık, hiçbir ülkenin veya ülkeler topluluğunun malı olarak görülemez; bu uygarlık hiçbir ülkenin veya ülkeler topluluğunun, hiçbir coğrafyanın tekelinde değildir². Uygarlığı, şu veya bu devletlerle veya bir coğrafi bölge ile görmek yanlıştır. İnsan aklının eseri olan uygarlık, bütün insanlığın malıdır. Atatürk'ün şu sözleri bu anlayışı tamamlamaktadır: “*Memleketler çeşitlidir, fakat medeniyet birdir ve bir milletin gelişmesi için bu tek medeniyete katılması lazımdır*”³.

Türkiye, diğer uygar ülkeler gibi çağın gereklerine uyacak, çağın ortak değerlerini, AB ile bütünleşme hedefini benimseyecek ve insanlarına çağın gerektirdiği hak ve olanakları sunmakta diğerlerinden geri kalmayacaktır. Ancak çağdaşlık, ulus-devlet anlayışından, ulusal birlikten, bütünlükten, ulusal çıkarlardan fedakarlık anlamına gelmemeli, Türkiye, masum gibi gözükten değerler arkasında diğer ülkelerin güdümüne sokulmamalıdır⁴. Türkiye'nin AB'ne tam üyeliği, Atatürk'ün kendisine gösterdiği çağdaşlaşma yolunda önemli bir aşamadır. Ancak, Atatürk, Avrupalılaşmayı değil, çağdaşlaşmayı öngörmüştür. AB üyeliği, post-modern demokratların elinde, sadece Atatürkçülüğün sonunu değil, Türkiye'nin de sonunun başlangıcını getirebilir.

Ulus-Devlet; Ulusal Egemenlik ve Tam Bağımsızlık

Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşu, gerçek anlamda bir devlet kurma hareketidir. Atatürk'e göre devletin görevlerini yapabilmesi için güçlü ve sürekli olması gerekir. Bu ise iki temel üzerinde gerçekleşir; *milli egemenlik* ve *tam bağımsızlık*. Bu iki temel

¹ Ahmet MUMCU, Ergün ÖZBUDUN, Turhan FEYZİOĞLU, Yüksel ÜLKEN, İ. Agah ÇUBUKÇU: *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi-Atatürkçülük (Atatürkçü Düşünce Sisteminin Temelleri)*, Yüksek Öğretim Kurulu Yayınları, IV.Baskı, (Ankara, 1997), 107.

² A. MUMCU vd. a.g.e., (1997), 104.

³ Atatürk'ün 29 Ekim 2003 tarihinde Fransız Gazeteci Maurice Perrot'a verdiği demeç, Aktaran: Daniel DUMOULIN: *Atatürk'ten Düşünceler*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, (Ankara, 2000), 87.

⁴ Onur ÖYMEN: *Ulusal Çıkarlar: Küreselleşme Çağında Ulus Devleti Korumak*, Remzi Kitabevi, (İstanbul, Ekim 2005), 470.

sağlam olursa, devletin güçlülüğü için ilk ve en önemli şartlar yerine getirilmiş olur. Atatürk'ün devlet olma ve yönetme anlayışı ile ilgili en önemli vurgulardan biri, onun milli egemenliğe ve tam bağımsızlığa verdiği önemin ifadesidir. Atatürk'e göre; *"Bu memleketin dayandığı temeller, 'Tam Bağımsızlık' ve 'Kayıtsız Şartsız Egemenliktir'. Bu millet, egemenliğinin bir zerresinden bile taviz vermeyecektir⁵". Kayıtsız şartsız egemenlik, "Egemenliği, milletin sorumluluğunda tutmak demek, bu egemenliğin en küçük bir parçasını sıfatı, ismi ne olursa olsun, hiçbir makama vermemek, verdirmemek demektir⁶."*

Atatürk'ün tam bağımsızlık anlayışı, yabancı düşmanlığı ya da dış ilişkilerde yalnızlık politikası anlamına da gelmemektedir⁷. Atatürk'ün ulusal siyaset anlayışı; ulusal sınırlarımız içinde, öncelikle kendi gücümüze dayanarak, varlığımızı ve bağımsızlığımızı koruyup, uygar ve insanca ölçüler ve karşılıklı dostluk anlayışı içerisinde diğer devletler ile ilişkilerimizi sürdürürken, ulusu asıl amaca, gerçek refah ve mutluluğa yöneltmek ve bu doğrultuda yürümektir⁸. Atatürkçülük; Türkiye'nin içyapısına ve milli gücüne dayanan bir dış politika öngörür ve amacı, genel barıştır. Atatürkçü sistem; eşitlik ilkesine dayanan, milli egemenlik ve tam bağımsızlık esasına uygun, ulusal sınırlar içerisindeki toplumun genel güvenliğine ve refahına yönelik dostluk, işbirliği ve ittifaklara karşı değildir.

Avrupa Birliği'nin egemenliğin paylaşımı anlayışı ile bir bütün olarak getirmiş olduğu üyelik şartlarının Atatürkçü düşünce sistemi ile örtüşmesi, pek çok alanda olduğu gibi özellikle egemenlik ve bağımsızlık anlayışı bakımından tartışmalı gözükmektedir. Bu tartışmalı alanları şu şekilde sıralayabiliriz;

- Türkiye, bazı ülkelerin daha eşit olduğu ve daha şimdiden kültürel ve dini bakımdan "öteki" olarak kabul görüldüğü bir birlik dahilinde yer alarak, ulus üstü bir yönetim içerisinde gerektiğinde ulusal çıkarlarını korumada ve güç politikası uygulamada önemli engeller ile karşılaşacaktır.

- Türkiye dış politika, güvenlik, ekonomi ve hukuk gibi alanlarda serbest hareket etme inisiyatifini kaybedecek, bu alanlardaki yetki ve egemenlik erozyonu ulusal birlik ve bütünlüğüne zarar verebilecektir.

- Sanayi, ulaştırma, enerji, çevre başta olmak üzere, pek çok ulusal kaynak ve kuruluşun elden çıkması ve yabancı kontrolüne girmesi, ülkenin ve ulusal servetlerinin içten içe kontrol edilemez hale gelmesini kolaylaştıracaktır.

- AB kurumları ve süreçlerinde etkin olmamız ve özellikle hassas konularda kendi ulusal hedeflerimize ulaşmamız, başka ülkelerin insafına kalacaktır.

Ulusal Kimlik ve Milliyetçilik

Ortak bir kanı olarak, AB'nin, gelecekte (ne ulus-devlet ne de devlet üstü niteliği olmayan) özel bir kurumsal kimliği, kendi vatandaşlarının değerlerine katması gerektiğine inanılmaktadır. Çünkü böyle bir özel kimliğin olmaması halinde, vatandaşların ulusal kimliklerine geri döneceğinden ve bunun da yapı ve değerlerde kaymalara yol açacağından endişe edilmektedir⁹. Bununla beraber, hala çok kuvvetli olan ulusal kimliklerin nasıl törpüleneceği belirsizdir. AB anlayışı içerisinde, ulusal

⁵ Anı İNAN: *Düşünceleriyle Atatürk*, Türk Tarih Kurumu, (1999, Ankara), 63. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: Cilt 2, Türk İnkılap Enstitüsü Yayını, (1952), 91.

⁶ Genkur.Bşk.İği: a.g.e., (1982), 50. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: Cilt 2, Türk İnkılap Enstitüsü Yayını, (1952), 79-80.

⁷ Genkur.Bşk.İği: a.g.e., (1984), 10.

⁸ Hüseyin CEVİZOĞLU: *Atatürkçü Düşünce ve Sonuçları*, Türk K.K.leri Güçlendirme Vakfı Yayınları No.:1, 2. Baskı, (Ankara, 1982), 11.

⁹ Douglas ALEXANDER: *Europe In A Global Age*, Foreign Policy Centre, (London, Oct 2005), (2005), 37.

çıklarlar tanımlanırken milliyetçiliğin nasıl reddedileceği de, cevabı hala araştırılan bir sorudur. Bunun ilk cevabı, bir ülkede yaşayan vatandaşların çıkarlarının genelleştirilerek, bireylerin tek bir ulusun üyesi olmak yerine, bir ülkenin daimi vatandaşı olarak görülmesidir. Buradaki temel anlayış, ulusal çıkarın kökeninde kan bağı olan değil ikamet eden kişinin ulusal düzeyde temel birey olmasıdır¹⁰.

Bugün AB içerisindeki çekişmelerden de anlaşılacağı gibi, gelecekte ne tür bir küresel veya bölgesel düzen kurulursa kurulsun, hiçbir ülke ne ulusal çıkarlarından ne de millet olma bilinci, kimliği ve kültüründen asla vazgeçmeyecektir. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, milliyetçiliği reddeden alkımlara karşıdır. Milliyetçilik, devletlerin ve uluslararası sistemin moral temelidir. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, hem çağdaşlaşmayı ve uygarlığı hem de kendi benliğimize ve kişiliğimize sahip çıkmamızı gerektirir. Atatürk'ü örnek alan hiç kimse, milli birlik ve bütünlüğümüzü tehlikeye düşüren hiçbir davranışı destekleyemez¹¹. Atatürk'ün izinde olan her Türk milliyetçisi, Türk milletinin bağımsızlığını, hürriyetini, bütünlüğünü korumayı, onu durmadan güçlendirip yüceltmek için çalışmayı kutsal bir görev sayar. “*Ne mutlu Türküm diyene!*..” inancıyla yetişecek kuşaklar, onun ilkelerinden güç alarak, bu Cumhuriyeti yüceltecek ve yaşatacaklardır.

Sonuç

AB üyeliği taraftarlarının en önemli argumanı; üyeliğin, Türkiye'yi insan hakları ve demokrasi alanında geliştireceği ve eğiteceği düşüncesidir. Bu anlayışa göre; Türkiye'nin tam demokratik ve modern anlamda bir devlet olması, AB'ye girmekle mümkün olacaktır. Ancak AB'nin demokratikleşme ve insan hakları adına öne sürdüğü koşullar, kendi ülkelerinde uygulamadıkları, Sevr'i hortlatacak bir anlayışa sahiptir. Türkiye, Batılı çıkarların yoğun olduğu hassas bir coğrafyada, gereğinden fazla büyük ve güçlü, kontrol edilmesi ve ufanması gereken bir güç merkezi olarak görülmektedir. Nitekim AB üyelik süreci, Türkiye'nin güvenlik gündeminde; Kıbrıs, Ege, üniter yapı, Yunanlıların eski Bizanslı canlandırma arayışları, Ermeni iddiaları, tam bağımsızlık ve egemenliğin korunması gibi konuları ön plana çıkarmıştır.

Türk coğrafyasının, Türk tarihinin, Türk kültürünün özellikleri, Türkiye'ye başka hiçbir ülkeye nasip olmayacak kadar çok seçenek sunmaktadır. AB üyesi ülkeler ya kendi yarattıkları güç ve cazibe ile, birlik içinde bir refah ve gelişme merkezi olarak kimlik ve egemenliklerini bir ölçüde koruyacaklar ya da diğerlerinin yarattığı cazibe tuzağı içinde, devletler üstü yönetime teslim olup, zamanla kimliklerini ve egemenliklerini kaybedeceklerdir. Türkiye'nin ulusal egemenliğini ve tam bağımsızlığını koruyabilmesi ve sürdürebilmesi, gerekli olan eşit olma konumunu güçlü tutabilmesi için, halihazırda siyasi, ekonomik ve ülke bütünlüğü açısından alınması gereken önemli mesafeler, daha da ötesinde yeni stratejik projeksiyonlar ve açılımlar gereklidir. İzlememiz gereken yol, hep ve bugün çok daha fazla bir biçimde Atatürkçü düşüncedir.

¹⁰ Franjo STIBLAR: Preservation of National Identity and Interests in the Enlarged EU, Center for European Integration Studies, Discussion Paper C146, (Bonn, 2005), 9-10.

¹¹ Turhan FEYZİOĞLU: Atatürk ve Milliyetçilik, Atatürkçü Düşünce El Kitabı, Atatürk Araştırma Merkezi, (Ankara, 1995), 88.

Aşağıdaki tabloda Avrupa Birliği idealleri ile Atatürkçü Düşünce Sistemi'nin esasları; çağdaşlaşma, post-modern görüşler ve küreselleşme kapsamında analiz edilerek uyumlu ve sorunlu alanlar olarak özetlenmiştir.

TEMEL PARAMETRELER	AVRUPA BİRLİĞİ DEĞERLERİ VE ATATÜRKÇÜ DÜŞÜNCE SİSTEMİ	
	UYUMLU	SORUNLU
Modernleşme (Çağdaşlaşma)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Akılcılık, Bilim ve Fen, ▪ Demokrasi ve İnsan Hakları, ▪ Laiklik, ▪ Çağdaş Teknoloji ve Değerlerin Adaptesi. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ (Tek) Batı Tipi Dünya Uygarlığı, ▪ Avrupalılaşmak, ▪ Taklitçilik, ▪ Ulusal Özelliklere (Din, Kültür, Sosyal Vasıflar vb.) Uygunluk.
Post-Modern Düşünce ve Ulus-Devlet	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bireyi Merkeze Koymak, ▪ Çok Merkezli Dünya, ▪ Devlet Dışı Aktörler, ▪ Uluslararası Hukuk, ▪ Açık ve Sivil Toplum, ▪ Diğer Ülkeler İle Eşitliğe Dayanan Dostluk, İşbirliği ve İttifaklar, ▪ Ulusaşan Tehditlerle Birlikte Mücadele. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Federal / Ulus üstü Yönetim, ▪ Ulusal Egemenlik ve Tam Bağımsızlığın Aşınması, ▪ Ulusal Güvenlik ve Çıkar, ▪ Kendi Gücümüze Dayanmak, ▪ Ulusal Sınırlar İçinde Kalmak, ▪ Ulusal Güç Uygulamaları. ▪ İç İşlerine Müdahale, ▪ Ulusal Hukukun İkincilliği. ▪ Otonom ve Özerk Yönetimler,
Post-Modern Düşünce ve Kimlik	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ötekinin Hakları, ▪ (Etnik/Dini) Azınlık Hakları, ▪ Bireysel ve Bölgesel Farklılıkların Giderilmesi, ▪ Eşitlik, ▪ Özel Yaşamın Dokunulmazlığı, ▪ Mülkiyet Hakları, ▪ Evrensel ve Barışçı Değerler. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ulusal Birlik ve Bütünlük, ▪ Ulusalcılık ve Milliyetçiliğin Reddi, ▪ Ulus Kimliğinin Kaybolması, ▪ Sübjektif Kimliklerin Adaptesi, ▪ Ortak Kimlik, Alt Kimlik, ▪ Azınlık Olarak Nitelendirilen Kesimlere İstenen İmtiyazlar, ▪ Ana Dil Dışındaki Dillerde Eğitim ve Yayın.
Küreselleşme	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Katılımcı, Çoğulcu Politika, ▪ Özel Teşebbüsü Esas Tutmak, ▪ Serbest Piyasa, ▪ Yabancılara Açık Olmak, ▪ Diğer Ülkeler İle Kaynak ve Servet Paylaşımı, ▪ Karşılıklı Bağımlılık, ▪ Ekonomik Entegrasyon, ▪ Küresel Ulaşım ve İletişim, ▪ Kültürler Arası Diyalog. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uluslararası Kurumların Reform İstekleri, ▪ Kamu Harcamalarının Dışarıdan Kontrolü, ▪ Ulusal Kaynaklar Üzerinde Yabancı Kontrolü, ▪ Yabancılara ve Yabancı Sermayeye Tanınan İmtiyazlar, ▪ Misyonerlik, ▪ Heterojen (Mozaik, Melez) Kimlik, Eklemlenme.

Tablo : Avrupa Birliği Değerleri Ve Atatürkçü Düşünce Sistemi